

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ТУРИЗМУ

ВІСНИК

ЛЬВІВСЬКОГО ІНСТИТУТУ
ЕКОНОМІКИ І ТУРИЗМУ

Серія: «Економічні науки»

4/2009

Львів
Ліга-Прес
2009

Міністерство освіти і науки України

Львівський інститут економіки і туризму

ББК 65
В 53

Науковий вісник Львівського інституту економіки і туризму [Текст] : зб. наук. ст. / М-во освіти і науки України. Львів. інст-т економіки і туризму ; [редкол.: І. О. Бочан та ін.]. — Львів: ЛПЕТ, 2009. — №4. — 250 с : іл., табл. — 300 пр. — ISBN 978-966-397-116-4.

Scientific bulletin of Lviv Institute of Economics and Tourism / Collection of scientific works. — Lviv, 2009. — #4. — 250 p.

Висвітлюються актуальні питання теоретичних і прикладних аспектів економіки, розвитку туристичної індустрії в Україні і, зокрема, в Західному регіоні; аналізуються підходи до створення туристичного продукту й організації спеціальних видів туризму. Особлива увага звертається на вивчення краєзнавства, екологічного супроводу туристичної діяльності та підготовки фахівців для даної галузі.

Для фахівців туристичної галузі, науково-педагогічних працівників, аспірантів і студентів навчальних закладів туристичного профілю.

Topical issues of theoretical and practical aspects of economics of the tourist industry development in Ukraine and particularly in Western region are reflected; approaches to design of tourist product and organizing special kinds of tourism are analyzed. Special attention is given to local studies issues, ecological accompaniment of tourist activity and training specialists for the given branch.

For specialists of tourist sphere, scientific and pedagogical workers, post-graduates and students of tourist educational institutions.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

1. *Бочан І. О.*, д. е. н., професор — головний редактор;
2. *Васильчак С. В.*, д. е. н., професор — заступник головного редактора;
3. *Майовець Є. Й.*, д. е. н., в. о. професора;
4. *Буряк П. Ю.*, д. е. н., професор;
5. *Михасюк І. Р.*, д. е. н., професор;
6. *Реверчук С. К.*, д. е. н., професор;
7. *Тринько Р. І.*, д. е. н., професор, академік УААН;
8. *Лащук І. П.*, к. е. н., доцент;
9. *Лихолат Є. О.*, к. е. н., доцент;
10. *Майор О. В.*, к. е. н., доцент;
11. *Бомба М. Я.*, д. с.-г. н., професор
12. *Білонога Ю. Л.*, д. т. н., в. о. професора;
13. *Дольнікова Л. В.*, к. п. н., доцент;
14. *Доманцевич Н. І.*, д. т. н., в. о. професора;
15. *Задорожний І. М.*, к. т. н., професор;
16. *Майкова С. В.*, к. т. н., доцент;
17. *Параняк Р. П.*, д. с.-г. н., професор;
18. *Сокіл В. В.*, д. і. н., професор;
19. *Стоколос-Ворончук.*, к. філол. н., доцент;
20. *Гусак І. П.*, к. ф. н., доцент — відповідальний секретар

Рекомендовано до друку
вченою радою Львівського інституту
економіки і туризму (протокол № 3 від 10.04.09)

ISBN 978-966-397-116-4

© Львівський інститут
економіки і туризму, 2009
© Автори статей, 2009
© Ліга-Прес

ЗМІСТ

Розділ 1. ЕКОНОМІКА І ПІДПРИЄМНИЦТВО В УКРАЇНІ

<i>Квик М. Я.</i> Стан та перспективи розвитку малого підприємництва	9
<i>Богач М. М.</i> Ефективність сільського господарства та її вплив на величину доходів сільського населення	16
<i>Батьковець Г. А.</i> Соціальні аспекти управління трудовим колективом	21
<i>Макухіна Н. О.</i> Формування системи показників інформаційного поля підприємств в управлінській діяльності	24
<i>Шестопал Г. С., Павлишин М. Л.</i> Впровадження систем управління вітчизняними підприємствами	28
<i>Теребух М. І., Моторнюк У. І.</i> Політика аграрних реформ в Україні та необхідність її радикальних змін	32
<i>Бочан В. І.</i> Причини та наслідки проблеми неплатежів у вітчизняній економіці	37

Розділ 2. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТУРИЗМОЛОГІЇ

<i>Максимець О. Б., Костецький О. М.</i> Застосування інформаційних технологій для автоматизації калькулювання страв, розрахунку їх реалізаційних цін та формування меню	44
<i>Микитів Н. С.</i> Формування поведінкового стандарту як складова практичної підготовки фахівців готельного і туристичного бізнесу	49
<i>Костецький О. О.</i> Модель ранньої діагностики кризових ситуацій на прикладі туристичного підприємства	55
<i>Стручок Н. М.</i> Особливості конкурентоспроможності туристичних підприємств за концепцією маркетингу	59
<i>Надич М. М., Біль М. М.</i> Сучасний стан розвитку туристичної галузі Львівської області в контексті реалізації регіональної туристичної політики	64
<i>Клубчук С. К.</i> Види оцінки туристичного потенціалу регіону	72

Розділ 3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА УПРАВЛІНСЬКІ ОСНОВИ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

<i>Городня Т. А.</i> Пріоритети та стратегія розвитку туристичної індустрії України	76
<i>Бомба М. Я., Липчук В. В., Липчук Н. В., Томаневич Л. М.</i> Перспективи розвитку агротуризму в Україні	81
<i>Цимбалюк М. Ф., Цимбалюк В. М.</i> Вплив інвестицій на розвиток готельної індустрії та туризму у Львівській області	85
<i>Сидоренко І. О.</i> Організаційно-економічний механізм управління якістю туристичних послуг	91
<i>Бочан І. О., Надич М. М.</i> Інвестування транскордонних територій Україна–Польща та шляхи розвитку туризму в умовах поліпшення інвестиційного клімату	102

<i>Яровий Д. Ф., Клубчук С. К.</i> Тенденції розвитку готельного господарства та доходності його функціонування на Львівщині	109
<i>Сусол Н. Я.</i> Основний показник якості послуг ресторанного господарства як передумова для задоволеності гостей закладу	114

Розділ 4. КРАЄЗНАВСТВО, КУЛЬТУРА І ТУРИЗМ

<i>Кручко Н. В.</i> Краєзнавчо-туристичні ресурси краю на прикладі смт. Куликів	117
<i>Козак Г. Ю.</i> Історико-культурна цінність та проблеми збереження Поморянського замку	122
<i>Франків І.</i> Товариство святого Рафаїла як еміграційний центр охорони руських переселенців з Галичини і Буковини	127
<i>Жук О. М., Михальчук О. Л.</i> Діяльність профспілкових організацій на Волині у міжвоєнний період (1919–1939 рр.)	132
<i>Гнатищак Г. Т.</i> Національні особливості спілкування	138
<i>Сокіл В. В.</i> Топонімічні перекази як джерело пізнання краю туристами	144
<i>Гусак І. П., Цимбала О. С.</i> Городоччина: перспективи розвитку сфери туризму	148
<i>Цимбала О. С.</i> Всеукраїнське товариство «Просвіта»: історико-краєзнавчі розвідки М. Голубця	158
<i>Шкляєва Н. В., Николок Т. В.</i> Народна топонімічна проза Західного Полісся: фітонімічна лексика	165
<i>Жалко Т. Й.</i> Весняні календарно-обрядові пісні Полісся: оказіонально-акціональний аспект	169
<i>Михальчук О.</i> «Нова обрядовість» на Волині в 1960–80-х рр.	174

Розділ 5. РЕКРЕАЦІЙНИЙ ТУРИЗМ І РЕАБІЛІТАЦІЯ

<i>Мусієнко О. В., Зінь Л. М.</i> Теоретико-методологічні основи застосування нетрадиційних оздоровлювальних систем у фізичній рекреації	180
<i>Івашків Л. Я.</i> Основні принципи оздоровчого харчування	184

Розділ 6. ІНФРАСТРУКТУРА ТУРИНДУСТРІЇ ТА ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЇ

<i>Караван Ю. В.</i> Порівняльний аналіз стану навколишнього середовища Львівщини та України	190
<i>Бочан І. О., Цимбалюк М. Ф., Шепетило А. В.</i> Стан та перспективи розвитку мисливського туризму у Львівській області	197
<i>Кучинська І. В.</i> Екотуристичний потенціал природоохоронних територій українських Карпат: сучасний стан, проблеми і перспективи використання	201
<i>Майкова С. В., Максимець О. Б., Мартиник К. В.</i> Оцінка придатності сільських територій для розвитку агротуризму	210
<i>Лазарович Н. В.</i> Філософсько-світоглядні аспекти «Нової екологічної парадигми»	218

<i>Луцій Н. В.</i> Роль товарознавства в забезпеченні екологічної безпеки зовнішнього середовища	225

Розділ 7. АУДИТОРІЯ

<i>Лацик І. П.</i> До питання особливих підходів щодо формування у студентів міцних економічних знань	229
<i>Лисик Н. М.</i> Правові основи реалізації Болонського процесу в Україні	234

Розділ 8. ПОДІЇ. ІНФОРМАЦІЯ. РЕЦЕНЗІЇ

<i>Дольнікова Л. В., Павлишин М. Л.</i> Рецензія (Калашникова О. Л. Основи мистецтвознавчої експертизи та вартісної оцінки культурних цінностей)	238
<i>Гусак І. П.</i> Підсумкова конференція II туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з напрямку «Туризм»	240
<i>Топорницька М. Я., Цвенгрош Г. Г.</i> Зявлення Пресвятої Богородиці в Люрді (переклад з французької)	243

УДК 061.22(477.8Просвіта)-051М.Голубець

Цимбала О. С.

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО «ПРОСВІТА»: ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧІ РОЗВІДКИ М. ГОЛУБЦЯ

Статтю приурочено до 140-річчя від заснування Всеукраїнського товариства «Просвіта». Розкрито основні напрямки його роботи. Висвітлено просвітницьку діяльність галицького історика та краєзнавця міжвоєнного періоду Миколи Голубця. Проаналізовано дослідження вченого щодо формування і розвитку товариства «Просвіта». Охарактеризовано краєзнавчу розвідку автора про центральну будівлю «Просвіти» у Львові.

*«Для щастя України!»
«Живемо щодень!»*

Процеси національного відродження і державного будівництва в Україні наприкінці ХХ — поч. ХХІ ст. якнайтісніше пов'язані з поверненням історичної пам'яті українців. З огляду на це, варто звернутися до витоків формування та діяльності організації, яка відіграла вирішальну роль у формуванні національної свідомості українців не лише на етнічних теренах України, але й поза її межами. Культурно-освітнє товариство «Просвіта», засноване кращими представниками української інтелігенції у 1868 р., було важливим явищем у вітчизняній історії другої половини ХІХ — першої половини ХХ ст.

Особливість «Просвіти» полягала в тому, що вона була єдиною масовою українською організацією в Галичині, створеною самим народом для власних потреб. «Просвіта» стала для галичан школою державного будівництва. Одночасно була матір'ю для десятків інших структур, організацій і установ різного характеру, що виникли під її патронатом [1:6]. Так, 1891 р. було засноване Товариство взаємних ubezpieчень (страхування) «Дністер», яке займалося страхуванням від пожежі. За кільканадцять років воно виросло до одного із найбільших товариств Австро-Угорської імперії, мало понад 200 тис. клієнтів і понад 1 млн. корон резервного фонду. 1897 р. у Львові було засновано «Крайовий Союз Кредитовий», що започаткував широку організацію кредитних товариств у Галичині. З метою організації господарських та промислових товариств було сформовано у 1904 р. «Крайовий Союз Ревізійний». Водночас по всій Галичині почали виникати українські банки: 1905 р. — «Руська щадниця» в Перемишлі, 1908 р. — «Земельний банк іпотечний» у Львові та ін. З ініціативи діячів «Просвіти» формувалися й торговельно-промислові товариства у Львові: «Народна Гостинниця», жіноча промислова спілка «Труд», товариство «Сільський Господар», парцеляційне товариство «Земля», торговельне «Сокільський Базар»; у Перемишлі — «Спілка для господарств і торгівлі»; у Стрию — «Краєвий Союз господарсько-молочарський». Усім їм «Просвіта» давала теоретичне обґрунтування економічної діяльності, забезпечувала кваліфікованими кадрами. З іншого боку, всі згадані структури забезпечували працевлаштування сотням представникам української інтелігенції, випускникам ВНЗ, що не могли отримати гідну посаду у польських установах.

З лона «Просвіти» вийшли Наукове товариство Шевченка (НТШ), Товариство наукових викладів імені Могилы, «Руська бесіда», «Рідна школа», «Сокіл-батько», «Січ», «Пласт» тощо. Пройшовши школу «Просвіти» тисячі галичан влилися у боротьбу за волю України в лавах Легіону Українських січових стрільців, пізніше — Української галицької армії, Української військової організації, Організації українських націоналістів тощо. Товариство постійно пропагувало рідну мову через популяризацію українських часописів, календарів, книжок, що потрапляли не лише в сотні читалень, але й у тисячі домівок [1:7].

Микола Голубець (1891–1942) в час 60-літнього ювілею «Просвіти» так окреслив її діяльність: «Молода віком, дужа вірою й горда величним поривом [8]. Нині актуальним залишається й інше визначення дослідника, в якому він стверджував, що ця організація за час існування не зрадила заманіфестованого у Статутах гасла — «бути двигуном і джерелом всенародної освіти». Цю ідею, на переконання автора, вона пронесла крізь століття, щоразу підтверджуючи її наполегливою, впертою, а тому й успішною працею над освітою мільйонів українців. Тому, вважаємо за потрібне поглибити історію її буття науковими та публіцистичними студіями Миколи Голубця, людини різносторонніх зацікавлень, активного громадського діяча. У сферу його наукових студій входили історія, краєзнавство та мистецтвознавство. Він працював у галузі публіцистики, редакторської і видавничої справи. Недарма сучасники називали Миколу Голубця «універсалістом» та людиною «муравлиної праці» [14:1]. У часи радянського панування його творчий доробок був зневажено забутий та заборонений, і лише в далекій заокеанській чужині вшановували його ім'я побратими, згадуючи мистецьку атмосферу міжвоєнного Львова, невід'ємною часткою якого був життєрадісний і завжди усміхнений провідник львівської богемі «Мольо» Голубець [14:23], член багатьох організацій тогочасного Львова, а зокрема: НТШ, Гуртка діячів українського мистецтва (ГДУМ), Асоціації незалежних українських митців (АНУМ), Українського товариства бібліофілів у Львові, головою Літературно-мистецького клубу тощо. Щодо діяльності «Просвіти» — так висловлював свою позицію: «Сором українцеві, що не є членом «Просвіти». Це було не просто переконання, це був заклик до українського народу звернутися до організації, яка за шістьдесят літ своєї успішної праці над освітою українців перетворила, на думку дослідника, сіру, розбиту масу в Націю [8].

На підтвердження задекларованих гасел М. Голубець в окремих публікаціях окреслив основні напрямки роботи організації. Насамперед, у «Великій історії України» дослідник виокремив пункт, який ілюстрував історію «Просвіти» [2:721]. Дослідник звернувся до подій 8 грудня 1868 р., коли відбулися перші установчі збори «Просвіти», щоби продемонструвати складність суспільно-політичної ситуації, в якій розпочали свою роботу молоді просвітяни. Автор наголосив, що ніхто з львівських священиків не захотів заїнагурувати діяльність нового товариства богослужінням (як це традиційно відбувалося). Більше того, серед 64-х членів-засновників «Просвіти» був лише один представник духовенства, яке на той час було чи не єдиним виразником української культури. Цим самотнім представником був о. Осип Заячківський з Лопянки неподалік Долини. Однак навіть він, виступаючи на засіданні, не вважав себе уповноваженим говорити від імені духовенства, до якого належав. Промову Осипа Заячківського М. Голубець вважав знаковою, адже отець стверджував, що священики «зацофалися так далеко, що стратили з очей народ, а народ їх». Тобто духовенство, яке завжди було незмінним оплотом українського народу, а в майбутньому — активно долучалося до просвітянської роботи [1:104], на час формування «Просвіти» перестало бути опорою у національних змаганнях. Аналогічно, акцентував дослідник, серед зібраних не було представників сільських громад, для яких проектувалася основна потуга просвітянської роботи. Очевидно, що з цієї ж причини у виступі згаданий уже о. Заячківський почувався у праві промовити від «імені німого сільського люду», який потребував орієнтира у культурному та політичному житті. І хоч, на думку М. Голубця, на початках робота «Просвіти» не завжди була чітко спланованою, а й деколи межувала з дилетантизмом, все ж факт заснування такого товариства вважав переходом від ефемерних груп до постійної органічної праці [2:722].

Однак, як слушно зауважив М. Голубець, вже 1870 рік став для просвітян випробувальним. Будучи громадською організацією, «Просвіта» опинилася у центрі політичних

змагань. Автор, як і його сучасник Кость Левицький, писав, що у 1870 р. новообраний галицький митрополит Йосиф Сембратович вирішив примирити народовців та москвофілів. Крилошанин М. Малиновський склав попередні тези угоди, які митрополит направив «Просвіті» як представнику народовців та «Руській Раді», яка стала виразником інтересів москвофілів [7:116]. М. Голубець підкреслив, що поміж тез задуманої угоди були й такі, які зобов'язували «галицьких русинів» визнати себе окремим, «3-мільйоновим народом», та признати митрополита своїм заступником не тільки в церковних, але і у культурно-політичних справах [7:116]. Хоча пропозиція і видавалася спокусливою (бо «заступництво» могло передбачати фінансування так потрібне українським організаціям), однак саме молода «Просвіта», як писав автор, оголосила безкомпромісну позицію у справі погодження. Просвітяни сформували свою відповідь на засіданні 17 січня 1871 р. та заявили, що їхнє товариство «признається не до 3, а до 20-мільйонного українського народу, який живе по обох боках Збруча й не має нічого спільного з москалями й поляками» [2:722]. Від порозуміння з москвофілами просвітяни не відмовилися, однак основою для цього вважали лише національну програму 1848 р. Так завершилася маловідома спроба примирення двох сторін, яку М. Голубець вважав прикладом самодостатності молоді «Просвіти» [2:721–722].

На думку дослідника, знаковими для «Просвіти» стали події 1875 р., що призвели до зміцнення авторитету товариства серед української громади. 27 травня 1875 р. під час засідання Галицького сейму польська сторона бойкотувала прийняття рішення про призначення річної субвенції в сумі 2 000 ринських для «Просвіти». У відповідь скликано загальні збори, на яких члени товариства ухвалили, що мають обов'язки виключно перед українським народом, а супроти інших чинників не можуть протистояти, тому субвенції зрікаються. Ця «гідна молоді установи маніфестація», як писав дослідник, підняла престиж «Просвіти» серед українського народу, в черговий раз зміцнивши її позиції [2:722].

Від заснування товариство координувало різні сфери життєдіяльності української громади, розширюючи зміст культурно-просвітницької роботи. М. Голубець долучився до видавничої роботи, зокрема до створення серії «Учіться, брати мої» [6:154]. У 1922 р. накладом фонду цього видання було опубліковано «Начерк історії українського мистецтва» [4:262]. Мистецтвознавчі дослідження автор публікував і в Ілюстрованих календарях товариства «Просвіта» на 1918, 1920, 1922 роки [15:233, 244, 250]. Вони були присвячені студіям над тогочасним мистецтвом Галицької та Наддніпрянської України, а також актуальним дослідженням сакрального малярства та відбудови церков. Також М. Голубець публікував свої розвідки у «Письмі з Просвіти» та просвітянському журналі «Життя і знання» [15:373, 395, 396].

Будучи львовознавцем за покликанням та добрим знавцем архітектурного обличчя міста, М. Голубець виявив зацікавлення і до будівлі, в якій функціонувало товариство. Від часу заснування члени «Просвіти» проводили засідання на приватних квартирах когось із колег (найчастіше у Корнила Сушкевича і Анатолія Вахнянина). Згодом орендували приміщення в Академічній гімназії, «Руської Бесіди» чи у будівлі на розі Краківської та Вірменської [5:379]. А вже у 1895 р. зуміли придбати власний будинок за 130 000 гульденів австрійської валюти у родини Леваковських [9]. Історію цієї будівлі М. Голубець опублікував під одним зі своїх псевдонімів — М. Еліяшевський [12:135]. Наукова значимість цієї розвідки була вагома, якщо брати до уваги, що практично всю статтю у книзі «Історичні проходи по Львову» І. Крип'якевич передрукував із посиланням на автора [6:40–44].

Нарис дому «Просвіти» М. Голубець умовно розділив на кілька частин. Найперше, — це історія архітектурних стилів, що поєднані у наріжній кам'яниці. Друге — це

життя людей, які мешкали у палаці. А третє — це український літопис будівлі від знакового 1895 р. І, насамкінець, це роздуми автора про доцільність використання будинку на перспективу.

Ведучи мову про архітектурне оформлення будівлі, автор звернувся до умов її закладення: «положена на розі західної частини Ринку; при вилеті Руської вулиці, означена 179 ч. в катастральних книгах, а 10 — орієнтаційним числом» [9]. Основою для майбутнього осередку української «Просвіти» стали дві з'єднані між собою кам'яниці — Шимоновичів й Торошкевичів та п'ять менших домів [11:231]. Перша від 1596 р. належала львівському поету Шимону Шимоновичу. У 1608 р. родина продала своє помешкання суконникові Лаврентію Шмідтови за 5 500 золотих, та назва не змінилася і до середини XVIII ст. у міських актах вона фігурувала як «Шимоновичівська». Праворуч від неї, на розі з Руською вулицею стояла кам'яниця Торошкевичів (Тороскевичів), яку згодом заселяли родина Стечкевичів (з поч. XVIII ст. до 1783 р.), овруцький хорунжий Завадський та Сапіга. Саме від останнього у 1760 р. перейшла кам'яниця до князів Любомирських, які, власне, і об'єднали Шимоновичівську та Торошкевичівську будівлі, утворивши величний дім, знаний як палац князів Любомирських.

Зважаючи на мистецьку вартість, М. Голубець назвав кам'яницю першорядною пам'яткою архітектури. Проте вважав, що тогочасне будівництво втратило зв'язок з ґрунтом, на якому повстало, і перестало бути виразником місцевої культурної атмосфери [9]. Тривалий час першість у забудові міста посідали міщани, вважав автор, однак занепад Речі Посполитої призвів до «знуження» цього стану. Тому, як писав дослідник, вільні від податку шляхта та монастирі перейняли у міщанства провід у справах мистецької культури Львова. В архітектурному відношенні це було пов'язано зі зміною ренесансного стилю на помпезніші бароко й рококо. Однак, комплексне дослідження пам'ятки дозволило М. Голубцю продемонструвати нашарування архітектурних стилів у цій кам'яниці, і, відповідно, трактувати її не лише як зразок «чужинецької» архітектури. На підтвердження цього дослідник звернув увагу на деталі, які зберегли ознаки первісного оформлення. Найперше, — це оздоблення брами з вул. Бляхарської (тепер вул. Івана Федорова), на якій зберігся міщанський герб та дата — 1695 р. Також, з Бляхарської можна побачити ще й збережені залишки кам'яного обрамування вікон з XVII ст. М. Голубець пояснив, що при перебудові кам'яниць архітектор найбільше уваги приділив фасаду будівлі, що виходила на Ринок, та бічній стороні, яка виходила до вул. Руської. Тильна ж сторона займала увагу будівничих менше, відповідно не все було «затерто кельнею і молотом». Аналізуючи склепіння пивниць будівлі, автор зазначив, що вони зберегли залишки готичних ознак. Ці факти дозволили досліднику з впевненістю ствердити, що основу перебудованого дому було закладено ще задовго до формування тут палати князів Любомирських.

М. Голубець достатньо критично зазначив, що львівська архітектура й мистецтво XVIII ст. були й залишаться чужим, «незв'язаним з ґрунтом імпортом». Та все ж, зумів високо оцінити майстерність архітектора. Його імені дослідник не подав, кажучи «пропало для нас, може й безповоротно, назвисько архitekта, що з двох міщанських домів утворив величаву магнатську резиденцію, причому зробив це з великим смаком і знанням» [9]. Пізніші дослідники зазначали, що будував палац архітектор Ян де Вітте, який в 1763 р., перетворив окремі будинки на один великий палац, вміло поєднавши їх конструктивно та стилєво. Будівельними, скульптурними та оздоблювальними роботами керували не менш знані у Львові архітектори Б. Меретин, М. Урбанік та скульптор С. Фесінгер [10:71].

Як виявилось, об'єднати дві основні кам'яниці і кілька проміжних помешкань в одне органічне приміщення було нелегко. Причину цього дослідник детально проаналізував. Найперше, він зазначив: кожна будівля мала свій «особистий характер», що в

епоху відродження індивідуалізму було правилом на львівському ґрунті. Тому, як казав М. Голубець, найважче було з'єднати дві будівлі в помпезну рококову резиденцію, ліквідуючи при цьому чітко виражену ренесансну індивідуальність кожної. Умовно кажучи, архітектор працював у двох площинах: «стирання» стильових відмінностей ззовні та значно важча конструктивна уніфікація приміщень всередині. Автор писав, що будівля була спершу одноповерховою, а пізніший архітектор, на прохання Любомирських, набудував на обох кам'яницях другий поверх. Хоча насправді, досліджувана пам'ятка має три поверхи. Це пояснюється тим, що М. Голубець дотримувався традиційного у тогочасній Галичині означення поверхів. А саме, партером він назвав те, що за сучасною термінологією вказує на перший поверх; відповідно тогочасний перший поверх відповідав сьогоднішньому другому, а другий — третьому [6:43].

Оминаючи детальну характеристику всіх архітектурних елементів будівлі, звернемо увагу на кілька ключових позицій. Найперше, автор зазначив, що для маскуванню граничного муру між двома первісними кам'яницями, архітектор вдало використав конструктивний елемент пілястри (вертикальний виступ стіни, декоративна колона), який дозволив закрити первісну стильову відмінність. Подібними пілястрами обрамив фасад будівлі, що надало їй цілісності. Для досягнення зорової симетричності архітектор вдався до оформлення входів. Тут знову дослідник звернувся до першоджерел, нагадавши, що кожна кам'яниця початково мала центральний вхід у лівій частині, тоді як праву займало вікно і вхід до склепу. Як результат реконструкції головний вхід Торошкевичівської кам'яниці разом зі сходовою кліткою ліквідували. У той час центральний вхід Шимоновичівського помешкання розбудували і пристосували до вжитку. Інший вхід до палацу Любомирських модифікували з наріжного склепового входу кам'яниці Торошкевичів так, щоби він розміром та оформленням відповідав уже існуючому. Таке архітектурне рішення забезпечило будівлі симетричність та органічність. Однак, зміна малого правого входу в Торошкевичівській кам'яниці на значно більший, загрожувала міцності цілої будівлі. Саме тому, стверджував дослідник, архітектор вимушено «підпер» всю наріжну частину сильною прибудовою, яку часто трактували просто як елемент рококового декору. Проте, як бачимо, на основі ґрунтовного дослідження історії будівлі автор довів практичне призначення цього «декору». І хоч наріжна прибудова стала «конструктивною konieczністю», її оздоблення, вважав дослідник, одночасно вказувало ще й на небуденну естетичну культуру будівничого [9]. Аналогічно, новими для об'єднаної будівлі, як говорив М. Голубець, були балкони, які теж створювали уявлення єдності, пропорційності та органічності кам'яниці.

Характеризуючи внутрішню реконструкцію будівлі, дослідник найбільше уваги зосередив на аналізі сходово-коридорних комунікацій. Ця робота, на думку автора, була виконана з більшою легковажністю аніж зовнішнє оздоблення фасаду. Він зазначав, що головні широкі сходи з кам'яною балюстрадою не вели дальше першого (за сучасною термінологією — другого) поверху. Відповідно, дослідник зробив висновок, що це була стара конструкція Шимоновичівської кам'яниці, оздоблена згодом до вимог палацової величності. Проте саме з'єднання старої сходової клітки з новими сходами, що вели до надбудованого другого поверху, демонструвало неорганічність та відсутність естетичного підходу при вирішенні цього завдання. Ймовірною причиною цього, на думку автора, могла бути легковажність майстра, що займався цією ділянкою роботи, або ж брак часу відведеного для завершення княжих палат. Все ж, будівля зайняла поважне місце серед архітектурних пам'яток на Ринку. М. Голубець, проаналізувавши оновлену будівлю, переконливо відніс її до стилю рококо. Аналогічно трактував стиль перебудованої кам'яниці й І. Крип'якевич [6:40]. Проте, слід пам'ятати, що сучасні дослідники схильні характеризувати її як класичний зразок бароко [13:13].

Цікава «архітектурна» історія кам'яниці, зважаючи на опис автора, не поступалася й історії мешканців, які заселяли її у різні часи, та подій, що мали тут місце. Оминаючи вже згаданих, проте маловідомих жителів будівлі, особливу увагу дослідник приділив мешканцям об'єднаної кам'яниці. Найперше, перебудовані палати заселила родина князів Любомирських, зокрема князь Станіслав, якого М. Голубець назвав творцем цього палацу. У 1767 р. у будинку мешкав генерал Кречетніков. З приходом австрійської влади у 1772 р. будівля стала квартирою губернiального уряду. Відповідно, тут мешкав генерал австрійський окупаційних військ Андраш Гадік, а згодом — перший галицький губернатор Антон фон Перген. З 1790 р. палац Любомирських перейшов у власність до Йогана Франца Спавенті, що був одним із перших лікарів, надісланих австрійським урядом до Галичини. Незабаром, дім перекупила родина Леваковських, від якої будівля перейшла до просвітян. Та саме за часів Леваковських палати на Ринку, 10 перетворилися на місце зупинки приїжджих до Львова знаменитостей, архикнязів габсбурзького дому, цесаря Йосифа II. Опираючись на замітки у «Газеті Львовській» від 21 та 25 квітня 1814 р., автор зазначив, що гостювала у цьому домі сицилійська королева з сином. З цієї нагоди 11 січня тут було влаштовано знаменитий бал, а 14 січня — концерт [9].

Від 1895 р. наріжна кам'яниця на Ринку зайняла стратегічно важливе місце в історії українського культурно-освітнього будівництва. Вже з 1895 р. у будівлі товариства знайшли притулок численні українські організації. З 1899 р. тут почала працювати книгарня НТШ. Один із перших львівських путівників, що видав у 1925 р. М. Голубець, зазначав, що товариство «Просвіта» працювало за адресою — Ринок, 10 [3:170]. Аналізуючи цей путівник, можна прослідкувати, що у міжвоєнний період за цією ж адресою, окрім «Просвіти», мали свої представництва ще й такі організації: Українське педагогічне товариство «Рідна школа», Руханкове товариство «Січ», Українське технічне товариство, Агрономічно-технічне товариство «Праця», друкарня видавничої спілки «Діло», Центральний кооперативний банк «Краєвий союз кредитовий», редакція «Громадського голосу», книгарня НТШ, тут працював переплетник «Просвіти» Дмитро Хомяк та адвокат Дмитро Левицький [3:170–178]. З цього приводу дослідник писав, що стільки інституцій, скільки «стиснулося» у цьому будинку разом з небезпечною для її цілості друкарнею — це рішуче забагато. А з огляду на тривалу історію та культурну цінність кам'яниці варто відновити її первісний «палатний» характер. Автор роздумував, що будівля могла б і надалі виконувати практичне призначення. Зважаючи на зручне місце розташування, могла б зосередити у своїх мурах, наприклад, фонди та експозиції Музею українського Львова [9]. Задум дослідника частково реалізувався. З 1975 р., після адаптації, у будинку відкрили експозицію фондів Музею етнографії та художнього промислу, діяла і книгарня, однак загрозлива друкарня тут більше не функціонує.

Підсумовуючи, слід зазначити, що, займаючи активну громадську позицію, М. Голубець плідно співпрацював з численними українськими культурно-освітніми та науковими організаціями, зокрема і з «Просвітою». Найбільше він прилучився до її видавничих проєктів, публікуючи новаторські розвідки з історії українського мистецтва та львовознавства. Проаналізовані джерела дозволили розглядати М. Голубця не лише як свідомого просвітянина, але і як дослідника становлення товариства. У ряді вагомих наукових розвідок він охарактеризував історичні передумови становлення та найцікавіші моменти діяльності «Просвіти». Як знакову подію, виокремив придбання просвітянами будинку у центрі міста, який надовго став осередком української самостійності. Знаковість цієї будівлі в історії України підтвердиться, якщо згадати, що саме з балкона кам'яниці 1941 р. Ярослав Стецько проголосив Акт відновлення Української держави.

Література

1. *Гарат Р. М.* Діяльність товариства «Просвіта» в Галичині (1868–1921 рр.) [Текст] / Р. М. Гарат, А. П. Коцур, В. П. Коцур — Переяслав-Хмельницький : Книги ХХІ, 2005. — 168 с. — 300 пр. — ISBN966-8653-19-X.
2. *Голубець М.* Велика історія України від найдавніших часів до 1923 року [Текст] / Видавець і відп. ред. І. Тиктор; Вступ «Шляхом минулого» І. Крип'якевича; Зладив М. Голубець. — Львів : Видав. І. Тиктор, 1935. — 864 с. — 15 000 пр.
3. *Голубець М.* Львів: Історія Львова від найдавніших часів; Історичні пам'ятники старовини; Львів в часах великої і визвольної війни; З. У.Н.Р.; Провідник по Львові [Текст] / М. Голубець. — Жовква : Червона Калина, 1925. — 179 с. — 3000 пр.
4. *Голубець М.* Начерк історії українського мистецтва. [У 2-х ч.] [Текст] — Львів : Накл. фонду «Учітеся, брати мої», 1922. — Ч. 1. — 262 с.
5. Історія Львова. У трьох томах. [Текст] / Редкол. Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій. — Т. 2. — Львів : Центр Європи, 2007. — 559 с. — 2000 пр. — ISBN 978-966-7022-64-8 (Т. 2).
6. *Крип'якевич І. П.* Історичні проходи по Львові [Текст] / Авт. передм. Я. Д. Ісаєвич; Упоряд., текстолог. опрац. і приміт. Б. З. Якимович. — Львів : Каменяр, 1991. — 167 с. — 30 000 пр. — ISBN5-7745-0316-X.
7. *Левицький К.* Історія політичної думки галицьких українців 1848-1914: на підставі споминів. [Текст] — Львів : Накладом власним з друкарні оо. Василіян у Жовкві, 1926. — 432 с.
8. *М. Г. Ювілей «Просвіти» // Неділя.* — 1928. — 16 грудня.
9. *М. Еліяшевський.* Дім «Просвіти» у Львові // Неділя. — 1928. — 4, 11, 18, 25 листопада.
10. *Мельник Б. В.* Вулицями старовинного Львова [Текст]. — Львів : Світ, 2001. — 272 с. — 5000. — ISBN966-603-048-9.
11. *Мельник І.* Львівські вулиці і кам'яниці, мури, закамарки, передмістя та інші особливості Королівського столичного міста Галичини [Текст]. — Львів : Центр Європи, 2008. — 384 с. — 2000. — ISBN978-966-7022-79-2.
12. Микола Голубець [Текст] : Бібліографічний покажчик / Уклад.: С. П. Костюк; Передм. Т. Стефанишина; НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника. — Львів, 2005. — 150 с. — 300 пр. — ISBN966-02-3486-4.
13. *Николишин Ю.* Львів [Текст]. — Львів : Априорі, 2006. — 104 с. — ISBN966-8256-08-5.
14. *Семчишин М.* Микола Голубець і його праця // Наші дні. — 1942. — Ч. 7. — С. 1.
15. Товариство «Просвіта» у Львові [Текст] : Покажчик видань 1868–1939 / Укладачі: О. Г. Бербека, Л. В. Головата. — Львів : Львівська обласна книжкова друкарня. — 1996. — 580 с. — 300 пр. — ISBN5-7702-0787-6.